

ירושלים התת קרקעית

עונה מומלצת: כל השנה - במיוחד בימים חמים של קיץ וימים גשומים של חורף.

התאמת המסלול: לכל המשפחה

קושי המסלול: קל מאוד!

אורך המסלול: סיור בכמה אתרים

מפה: מפה עירונית טובה של ירושלים

הגעה מהכניסה לירושלים: מהכניסה לירושלים ממשיכים בשדרות זלמן שזר (בניני האומה) ושדרות בן צבי. נוסעים לאורך גן סאקר עד הפניה שמאלה לרחוב רמב"ן (למרגלות בנייני וולפסון), והלאה אל עבר גן הפעמון דרך רחוב רופין, רמב"ן, ימינה ברחוב ארלוזורוב, שמאלה בשדרות בן מימון וימינה ברחוב קרן היסוד שהופך בהמשכו לרחוב דוד המלך. בקצה רחוב המלך דוד פונים שמאלה אל רחוב דוד רמז. חולפים על פני החאן ותחנת הרכבת הישנה. ברמזור הראשון פונים שמאלה, וברמזור הבא, בגיא בן הינום, פונים ימינה, בעלייה צרה - להר ציון. ניתן גם להקיף את העיר העתיקה מצפון וממזרח ולחפש חניה באזור עיר דוד. כיוון שהאתרים סמוכים לכותל, כל שילוט והכוונה לעברו וחניה בסמוך מתאימים. הכניסה לאתר מנהרות הכותל נמצא בקצה המרוחק של רחבת הכותל בעוד הרובע ההרודיאני והבית השרוף נמצאים בפנייה ימינה ושמאלה מרחוב המדרגות שעולה מרחבת הכותל וחוצה את הרובע היהודי. שילוט במקום. במידה וחונים בהר ציון יש לרדת רגלית דרך הרובע היהודי. אז נוח יותר לבקר תחילה ברובע ההרודיאני והבית השרוף ולהמשיך משם אל רחבת הכותל.

• הכניסה לאתרים בתשלום וכפופה לשעות הפתיחה, כל האתרים סגורים בשבתות.

מנהרות הכותל בניהול הקרן למורשת הכותל המערבי, טלפון: 6271333 - 02. מומלץ לתאם מראש את הביקור וניתן גם להזמין הדרכה מקומית. בימי שישי הכניסה והיציאה הן מאותו פתח והצפיפות גדולה. אתרי הרובע ההרודיאני והבית השרוף בניהול החברה לשיקום ופיתוח הרובע היהודי בעיר העתיקה. ימים א'-ה' 00:00-17:00, ימי ו' וערבי חג: 00:00-13:00. טלפון: 02-6288141.

ימים חמים שבהם השמש קופחת או ימים גשומים במיוחד יכולים להיות הזדמנות טובה להכיר את ירושלים של מטה, למרות שזהו טיול מומלץ בכל ימות השנה. ניתן להלך בנבכי העבר ולחזור אל הימים שקדמו לחורבן בית המקדש השני ויתר חלקי העיר בשנת 70 לספירה. במנהרת הכותל אפשר לעמוד מקרוב על המאסיביות של הקיר הקדום ולהבין למה שימש הקיר העצום הקרוי הכותל המערבי. תוך כדי שוטטות תת-קרקעית מגלים שהוא לא מסתיים בקטע הגלוי לעין, בקצה הרחבה, אלא נמשך הרבה צפונה וכי שבנוסף אליו ישנם כתלים נוספים. מעבר מתפתל מוליך אל מודל מרשים המתאר את בית המקדש מימי בית שני וגולש הלאה אל מפלס הרחוב ההרודיאני, שנמשך לאורך הכותל המערבי. לפסיעה על מרצפות בנות 2,000 שנה, הקבורות כיום עמוק בקרקע מתחת למפלס הנוכחי של העיר העתיקה מתווסף ניחוח בלתי נמנע של עבר.

לאורך הרחוב ישנם שרידי חנויות ובורות מים. עם קצת דמיון ניתן לשחזר את מראה עולי הרגל המגיעים לכאן לראשונה בחייהם, נושאים עיניים אל רום החומות, לבם הומה בקרבם מהקירבה למקדש. הם טובלים באחד ממקוואות הטהרה הרבים, רוכשים קורבן או מנחה ועושים דרכם הלאה אל אחד משערי ההיכל. עם עוד יותר דמיון אפשר לדמיין את אבני הענק המונחות דוממות נופלות ממרומי הקיר ברגעי החורבן. לצד תחושת העבר גם התפעמות עכשווית מתבקשת. המסלול חולף על פני נדבכיו הנמוכים ביותר של הכותל. כמה מהם עשויים אבנים מסותתות עצומות. אורכה של אחת מהן מתקרב ל- 12 מטר ומשקלה 570 טון. על השאלה כיצד העתיקו אותה ממקומה והובילה לכאן גם הארכיאולוגים מתקשים לענות. המשכו של המסלול חולף דרך אתר עלייה לרגל, הנחשב מקום קדוש. בהיותו מזוהה עם הנקודה הקרובה ביותר אל קודש הקדשים. מול נקודה זו הוקם בית כנסת וישנה גם נקודה המיועדת לתפילה והדלקת נרות. את השער העתיק שהיה במקום חסמו חרדים בבטון כדי למנוע חפירות המשכיות במקום. לא ניתן אלא לשגות בדמיונות פרועים על אשר עשוי היה להימצא במקום.

חלקה האחרון של הדרך חולף במנהרה שנחצבה ככל הנראה על ידי החשמונאים לשם העברת מים. הוא מסתיים במאגר המים שנמצא תחת מנזר האחיות ציון (באמצעו של מאגר זה נבנה בסוף המאה ה-19 קיר, לאחר שארכיאולוגים שהגיעו למקום הצליחו להיכנס בחופשיות למנזר, דבר שצרם מאד לאם המנזר). ברוב ימות השבוע היציאה מהמנהרות נעשית דרך שער היוצא אל הוואי דולורוזה. שער זה נפתח ב-24 בספטמבר 1996, בעקבות אישורו של ראש הממשלה דאז בנימין נתניהו לדבר, וזאת חרף אזהרותיהם של גורמים במערכת הביטחון. אותו צעד הוביל למחאה חריפה מצד הפלסטינים שהציגו את המנהרה כחפירה תחת הר הבית (אולם עכשיו, משהלכנו בה, ברי לנו שהמנהרה מלווה את הכותל המערבי לאורכו ומציגו החיצוני בלבד). כדאי לקחת בחשבון שבימי ו', בשל קיומן של התפילות על הר הבית והתנועה הערה בואי דולורוזה נסגר בדרך כלל השער ועל המבקרים לשוב על עקבותיהם ולהידחק במנהרות כשהם חולפים על פני הבאים בכיוון הנגדי.

צופה אל הר הבית הוא הרובע היהודי, הבנוי על מדרונה של הגבעה אותה כינה יוסף בן מתתיהו 'הגבעה המערבית'. גבעה זו ידועה כמקום מגוריהם של עשירי העיר, ביניהם הכוהנים. לאחר איחוד ירושלים, בשנת 1967, היה הרובע היהודי נטוש וחרב. מסיבה זו במסגרת שיקומו ניתן היה לערוך בשטחו חפירות ארכיאולוגיות מקיפות. במהלך החפירות התגלו ממצאים מרשימים ביותר השופכים אור על חיי האצולה לפני כ-2,000 שנה. הפוסע במבוכי הרובע ההרודיאני זוכה לראות את קומות הקרקע והמרתפים של בתי מידות מפוארים, בהם רצפות פסיפס, עיטורי קיר מיוחדים ורהיטים עשויים לוחות אבן מגולפים. כשפוסעים באתר חשוב לזכור שעל פני הקרקע בנויה כיום שכונת מגורים מודרנית. ככה זה בירושלים - מפלס מתחת למפלס ועוד מפלס. אחד הממצאים המיוחדים הוא תחריט של מנורה שהתגלה על אחד הקירות. ברור לחלוטין שהתחריט מייצג את המנורה במקדש וניתן ללמוד ממנו שרגליה נראו אחרת מהאופן בו הן מתוארות בשער טיטוס ובהשאלה ממנו גם בסמל המדינה.

סופו של הרובע ההרודיאני בא במקביל לסופו של המקדש, עת שאבניו העליונות של הכותל התמוטטו אל הרחוב שלמרגלותיו. בחורבן ירושלים הועלה המקדש והעיר עצמה באש. שרידים לשריפה הגדולה שהתחוללה ניתן למצוא ברובע ההרודיאני, אולם שרידים בולטים עוד יותר נמצאים באתר סמוך, גם הוא בן אותו זמן, הקרוי "הבית השרוף". בבית זה התגלו שרידים לשריפה העזה שהתחוללה במקום, פיח ואפר רב, שלד של אישה צעירה וכידון. של מי היה הכידון? ומה אירע ברגעיו האחרונים של הבית המתכלה? את זאת אפשר לנסות לברר בעזרת מיצג אור-קולי המוקרן במקום מדי ארבעים דקות, אך אין הוא מהווה תחליף לדמיון.

עודכן בתאריך 7.7.2011

כל הזכויות שמורות © ליותם יעקבסון